

חומר רקע לדיון ועדת הפנים והגנת הסביבה בנושא היערכות הרשויות המקומיות וכבאות והצלה בחברה הערבית לשריפות בקיץ

1. רקע

מסמך זה מוגש לוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת בראשות ח"כ ווליד טאהא לקראת דיון שכותרתו "היערכות רשויות המקומיות וכב"ה בחברה הערבית לשריפות בקיץ". לקראת הדיון, להלן חומר רקע קצר בנושא, בפרט בהתייחס למעני כבאות והצלה ביישובים הערבים.

לצורך כתיבת המסמך הנוכחי הועברו למרכז המחקר והמידע של הכנסת נתוני רשות הכבאות וההצלה (להלן: כב"ה) על אירועי שריפות בישראל בשנים 2020-2022 (עד ה-12 ביוני) בפילוחים שונים, לרבות היישוב בו אירעו ומאפייני האירועים.¹ בשל לוח הזמנים הקצר להכנת המסמך לא עלה בידינו לעבד את כלל הנתונים שהועברו אלינו. על מנת לקבל סדר גודל של מספר אירועי השריפה דגמנו את השבוע הראשון של אוגוסט 2020 ואת השבוע הראשון של אוגוסט 2021. נציין כי **השבוע נבחר באקראי**, כאשר השיקול היחיד היה עונת הקיץ. לפי הדגימה:

- בין ה-1-7 באוגוסט 2020 אירעו 1,168 אירועי שריפות; 1,053 מתוכם אירעו ביישובים ומהם 233 שריפות (22%) אירעו ביישובים ערביים;
- בין ה-1-7 באוגוסט 2021 אירעו 1,686 אירועי שריפות; 1,444 מתוכם אירעו ביישובים ומהם 273 שריפות (19%) אירעו ביישובים ערביים.

נדגיש, כי **מדובר בשבוע אקראי שאינו בהכרח מייצג את שאר השנה ואף לא את כל עונת הקיץ**. עוד נדגיש כי מדובר באירועים בדרגות חומרה שונות ולא בכלום היתה פעולה של כיבוי או חילוץ.

לפי מידע שפורסם על ידי הרשות הארצית לכבאות והצלה, כיום יש תשע תחנות כבאות ברשויות הערביות האלה: חורה, רהט, מסעדה, שפרעם, נצרת (תחנה אזורית), אום אל-פחם, באקה אל-גרביה, עוספייה, ג'וליס.²

¹ נגה ספרא, יועצת השר לביטחון הפנים, תכתובת דואר אלקטרוני, 12 ביוני 2022.

² Data.gov.il, [תחנות כיבוי והצלה בישראל – 2022](#), כניסה 12 ביוני 2022.

2. סוגיית הכבאות בהחלטת הממשלה 550

בסוף שנת 2021 אושרה החלטת הממשלה 550 "התוכנית הכלכלית לצמצום פערים בחברה הערבית עד לשנת 2026", המכונה "תקאדום" (התקדמות).³ סעיף 22 של ההחלטה מתייחס לתחום של כבאות והצלה ומבקש לתת מענה לשלושה פערים מרכזיים שזוהו בתחום ביחס לחברה הערבית, כפי שתוארו בהצעת המחליטים:⁴

- **פריסה לא מספקת של תחנות כיבוי ביישובים ערביים** - נכון לשנת 2020 היו רק 7 תחנות כיבוי בערים ערביות, שהן 10% מכלל תחנות הכיבוי (בהחלטה צוין שלאחרונה אושרה בנייתן של שתי תחנות כיבוי נוספות ביישובים ערביים).⁵ בהצעת המחליטים נכתב כי **זהו מספר קטן במידה ניכרת מהמספר שיידרש לזמן התגובה הממוצע המקובל לסביבה עירונית**; זמן התגובה הממוצע באירועים אשר התרחשו בסביבה עירונית בישראל עמד על 9.74 דקות ואילו ממוצע זמני התגובה בתחנות הממוקמות בחברה הערבית ונותנות מענה ליישובים בפריפריה עמד על 13.31 דקות.
 - **תת-ייצוג של בני החברה הערבית בקרב המשרתים בכב"ה** - נכון ל-2020 רק 9% מהמשרתים היו בני החברה הערבית (כ-300 מתוך 3,300 עובדים). בהקשר זה צוין בהצעת המחליטים כי הגדלת שיעור העובדים תהיה משמעותית לא רק בהיבטי הגברת האמון והגיוון, אלא גם במתן מענים מיטביים בתוך היישובים והרשויות הערביות, לרבות צמצום זמן תגובה;
 - **הצורך בפעולות הסברה ייעודיות בחברה הערבית** על מנת להנגיש מידע ופעולות לציבור ולהביא בכך לצמצום אירועי אש. בהקשר זה צוין בהצעת המחליטים כי בולט הצורך בפעולות הסברה ייעודיות וממוקדות בצרכים ובפערים בחברה הערבית, על מנת להנגיש מידע ופעולות ולהביא בכך לצמצום אירועי אש.
- על מנת לשפר מצב זה, החלטה 550 כוללת שלוש משימות לחיזוק יכולות הגנה מאש והגברת היכולת המבצעית של הרשות הארצית לכבאות והצלה ביישובי התוכנית⁶ על מנת להביא לצמצום פערים בזמני התגובה לאירועים מבצעיים:
- להנחות את הרשות הארצית לכבאות והצלה במשרד לביטחון פנים להוציא לפועל **תוכנית לבינוי והצטיידות של 8 תחנות משנה ו-4 תחנות מתנדבים ביישובי התוכנית**. במהלך שנות התוכנית. לצורך כך יוקצו חד פעמית 58.5 מיליון ש"ח ממשרד האוצר ו-22.8 מיליון ש"ח מתקציבי הרשות הארצית לכבאות.
 - **להגדיל את מספר עובדי כבאות והצלה מהחברה הערבית, לרבות לוחמי אש**. לצורך כך נקבע יעד לפיו שיעור העובדים הערבים החדשים שיגויסו לא יפחת מ-20% מסך העובדים המגויסים מדי שנה. כחלק מתהליכי

³ החלטה 550 של הממשלה ה-36, [התוכנית הכלכלית לצמצום פערים בחברה הערבית עד לשנת 2026](#), 24 לאוקטובר 2021.

⁴ התוכנית הכלכלית לסגירת פערים בבחירה הערבית עד לשנת 2026 הצעה להחלטה (נספח 251 נוסח מתוקן).

⁵ כאמור, באתר מאגרי המידע הממשלתיים רשומות תשע תחנות ביישובים ערביים. על פניו ההפרש נובע מאותן שתי תחנות שבנייתן אושרה אשר הוזכרו בהצעת המחליטים, אולם יש אי התאמה מסוימת בין הדיווחים השונים על הקמתן של תחנות חדשות ביישובים ערביים.

⁶ רשימת "יישובי התוכנית" מפורטת בנספח א' להחלטת הממשלה, וככלל כוללת את היישובים הערבים ואת היישובים הבדואים בצפון, ואינה כוללת את היישובים הבדואים בנגב ויישובים דרוזים וצ'רקסים.

הגיוס יתווספו 137 עובדים חדשים נוספים מהחברה הערבית בשנות התוכנית, וזאת על בסיס התקציב וכוח האדם הקיים ברשות הארצית לכבאות והצלה.

- **לבצע פעולות הסברה והגנה מאש בשיתוף עם הרשויות המקומיות ביישובי התוכנית המורחבת.**⁷ פעולות אלו יכללו הרחבה של הדרכות, ימי קהילה והפעלת מתנדבים, וזאת בהתבסס על מיפוי צרכים שתערוך הרשות הארצית לכבאות והצלה. לצורך כך תקצה הרשות לכבאות והצלה במהלך שנות התוכנית 1.5 מיליון ש"ח חד פעמי ממקורותיה ומשרד האוצר יקצה תקציב חד פעמי של 1.5 מיליון ש"ח.

3. מידע על היערכות ליישום המשימות שבהחלטת הממשלה

במצגת שהעביר במרץ 2022 המשרד לשוויון חברתי - אשר אחראי על המעקב אחר יישום התוכנית - לוועדת השרים לענייני החברה הערבית הוצג סטטוס התארגנות ליישום החלטה 550 ביחס למשרדים השונים, נכון לדצמבר 2021.⁸ לגבי המשרד לביטחון פנים דווח שברבעון הראשון של 2022 יוקם צוות "כבאות והצלה" בין משרדי. עוד, המשרד פירט את הצעדים הבאים אשר בכוונתו לנקוט לצורך יישום החלטה 550; נוסף על הכוונה להקים 8 תחנות כיבוי ו-4 תחנות מתנדבים ביישובים הערבים, המשרד התייחס לפעולות נוספות שבכוונתו לבצע, בעיקר בהקשר להסברה: הקמת 2 מרכזי הדרכה; פרסום קמפיין לגיוס לוחמי אש ומתנדבים בחברה הערבית; פרסום קמפיין להעלאת המודעות לבטיחות באש; פרסום פוסטים ברשתות החברתיות; הקמת אתר אינטרנט להדרכת האוכלוסייה הערבית לבטיחות באש. עוד הציג המשרד את לוח הזמנים להקמת התחנות החדשות ומיקומן, כמפורט בטבלה 1 להלן.

⁷ יישובי התוכנית המורחבת - כוללים בנוסף ליישובי התוכנית גם את יישובי החברה הבדואית בנגב.

⁸ פעילות הממשלה לפיתוח כלכלי-חברתי בחברה הערבית 2022 - 2026, מפגש ועדת שרים, 27 בדצמבר 2021. לפי המכתב המצורף למצגת - חלקים ממנה הוצגו לוועדת השרים בדצמבר 2021 ואחרים במרץ 2022.

טבלה 1: תוכנית רשות הכבאות וההצלה להקמת תחנות כבאות חדשות ביישובים ערביים, מתוך מצגת

לוועדת השרים לענייני החברה הערבית, מרץ 2022⁹

מועד תחילת הקמה	סוג תחנה	יישוב
אמצע שנת 2022	תחנת משנה	כפר קרע
תחילת שנת 2023	תחנת משנה	קלאנסווה
תחילת שנת 2023	תחנת משנה	כפר כנא
תחילת שנת 2024	תחנת משנה	אום אל פאחם
תחילת שנת 2024	תחנת משנה	כפר קאסם
תחילת שנת 2024	תחנת משנה	טירה
תחילת שנת 2025	תחנת משנה	טמרה
תחילת שנת 2025	תחנת משנה	ג'סר א זרקא
אמצע שנת 2022	תחנת מתנדבים	דבוריה
אמצע שנת 2022	תחנת מתנדבים	עלבון
אמצע שנת 2023	תחנת מתנדבים	רג'אר
אמצע שנת 2023	תחנת מתנדבים	ג'דידה-מכר

כמו כן, המשרד פירט את תכניותיו לגבי 137 המשרתים החדשים שעל הכבאות לגייס, כמפורט בטבלה 2 להלן.

טבלה 2: תוכנית הגיוס של משרתים מקרב החברה הערבית לרשות הכבאות וההצלה,

מתוך מצגת לוועדת השרים לענייני החברה הערבית, מרץ 2022¹⁰

מועדי תחילת הביצוע	מספר תקנים	חלוקת התקנים
עד סוף 2022	43	24 לוחמי אש, 10 למשל"טים, 5 מפקחי הגנה מאש, 2 גיוס וניהול מערך, 2 הסברה
עד סוף 2023	26	24 לוחמי אש, 2 גיוס וניהול
עד סוף 2026	68	68 לוחמי אש

ב-7 ליוני 2022 התקיים בוועדת הכנסת המיוחדת לענייני החברה הערבית דיון בנושא "סקירת המשרד לשוויון חברתי: התוכנית הכלכלית לצמצום פערים בחברה הערבית עד לשנת 2026 - מצב יישום".¹¹ המצגת שהעביר המשרד לוועדה לקראת הדיון התייחסה בקצרה לשלושת הצעדים של התוכנית כפי שתוארו לעיל - בינוי תחנות כבאות חדשות, מתן ייצוג הולם לבני החברה העברית ופעולות הסברה והנגשה. לפי המצגת:

- הרשות לכבאות והצלה תבצע את חלקה בבינוי התחנות ביישובים ערביים מתקציבה;

⁹ פעילות הממשלה לפיתוח כלכלי-חברתי בחברה הערבית 2022 - 2026, מפגש ועדת שרים, 27 בדצמבר 2021. לפי המכתב המצורף למצגת - חלקים ממנה הוצגו לוועדת השרים בדצמבר 2021 ואחרים במרץ 2022.

¹⁰ פעילות הממשלה לפיתוח כלכלי-חברתי בחברה הערבית 2022 - 2026, מפגש ועדת שרים, 27 בדצמבר 2021. לפי המכתב המצורף למצגת. חלקים ממנה הוצגו לוועדת השרים בדצמבר 2021 ואחרים במרץ 2022.

¹¹ הוועדה המיוחדת לענייני החברה הערבית, [סקירת המשרד לשוויון חברתי: התוכנית הכלכלית לצמצום פערים בחברה הערבית עד לשנת 2026 - מצב יישום](#), 7 ליוני 2020.

- תחנות חדשות בטייבה, ערערה, כפר קאסם וכפר כנא מצויות בתהליכי בינוי ומבוצעים הליכים מקדימים לרכש רכבי כיבוי¹²;
- בימים אלו מתקיים קורס הכשרה ל-160 לוחמי אש, כאשר מתוכם 25 הם בני החברה הערבית ובנוסף פורסמו שש משרות בעבור מפקחי הגנה מאש ו-10 משרות למשל"ט (מרכז שליטה), כאשר בכל משל"ט מחוזי נדרש דובר ערבית;
- כחלק מהפעילות השוטפת של כב"ה מבוצעות פעולות הסברה ובהן: תליית שלטי חוצות, פרסום ברשתות החברתיות, קיום כנסים ברשויות ופגישות עם ראשי רשויות לצורך קידום יעדי התכנית בכל התחומים; לפי המצגת, בשלב זה נדרש תקציב הסברה לשנה זו בסך של 300 אלף ש"ח. נציין, כי **לפי ספר תוכניות העבודה של המשרד לביטחון הפנים לשנת 2022, עד סוף 2022 אמורות להתבצע המשימות האלה**: הקמת מרכז הדרכה לבטיחות באש בשפה הערבית בתחנת כיבוי שהוקמה בחברה הערבית (מרכז נוסף אמור לקום עד לסוף שנת 2026); פרסום קמפיין לגיוס לוחמי אש ומתנדבים בחברה הערבית (עד סוף שנת 2026 אמורים להיות מפורסמים חמשה קמפיינים כאלה); הקמת אתר אינטרנט להדרכת האוכלוסייה הערבית לבטיחות באש.¹³

¹² התחנות בטייבה וערערה אינן נמצאות ברשימה שבטבלה 1 ואין לנו המידע אשר יסביר את חוסר ההתאמה בין רשימה זו לטבלה. כמו כן, בטבלה 1 רשום שתחילת ההקמה של התחנות בכפר כנה ובכפר קאסם תהיה ב-2023 ו-2024 בהתאמה, אך בדיווח זה לוועדה נכתב שעבודת הבינוי כבר החלה.

¹³ משרד ראש הממשלה, [ספר תוכניות העבודה לשנת 2022](#), מרץ 2022, עמוד 114.